

Ελένη Νικολοπούλου*

Η έννοια της Κυκλικής Διαλεκτικής ως εναλλακτική κοινωνική πρακτική

Μια από τις πλέον επιτακτικές ανάγκες της σημερινής μεταμοντέρνας κοινωνίας έγκειται στη δημιουργία σημαντικών κινήτρων για να εκφραστούν, να διαδοθούν και να μεταδοθούν βασικές και θετικά ενεργειακές αξίες που διαθέτει άπλετα ο ανθρώπινος πολιτισμός και που όμως διαστρεβλώνονται σε αρνητικά φθαρτικές μηδαμινότητες. Και ένα από αυτά τα σημαντικά κίνητρα είναι η έμπνευση γιατί εμπνέω σημαίνει εκπέμπω ζωή και ως ελιξήριο ζωής η έμπνευση είναι τόσο η ζωντανή πνοή για να λειτουργήσουν όλες αυτές οι ευγενείς έννοιες της ελευθερίας, της αυτονομίας, της ευαισθησίας, του διαλόγου και της επικοινωνίας, όσο είναι και η απαραίτητη αναπνοή για να εξοβελισθούν η άπνοια και η δύσπνοια των αντιγραφικών μοντέλων και του μιμητικού ακολουθητισμού, του φαταλισμού και της υποταγής, του ωφελιμισμού και του αναισθητισμού.

Αν είναι βέβαιο ότι το έργο των σπουδαίων διανοητών αποτελεί πηγή και απόρροια έμπνευσης – και είναι σπουδαίοι γιατί οι λέξεις τους είναι βιώματα που συγκινούν και σμιλεύουν – είναι, επίσης, βέβαιο ότι η έμπνευση χαρίζει ένα ανεκτίμητο νήμα με το οποίο οι σπουδαίοι άνθρωποι πλέκουν, ως οργανικοί καλλιτέχνες, τον καμβά της ζωής τους τολμώντας και παλεύο-

---

* ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΤΕΤΡΑΔΙΩΝ

Η Ελένη Νικολοπούλου, είναι κοινωνιολόγος, πανεπιστημιακός – ερευνήτρια στο Πανεπιστήμιο της Λιλ Γαλλίας.

ντας ενάντια στις ετοιμο-σερβιρισμένες κανονιστικές επιταγές, ανένταχτοι στις σκοπιμότητες και στην κατεστημένη αταξία αλλά ενταγμένοι στη μάχη για τη *Θέσμιση της Αξιακής Τάξης*. Και στο σημείο αυτό, ο ρόλος των δασκάλων – με την ευρεία έννοια και σε οποιαδήποτε εκπαιδευτική βαθμίδα – όπως και ο ρόλος των επιστημόνων και ερευνητών είναι καθοριστικός για να εμφυσήσουν έμπνευση, έτσι ώστε, να συνδεθεί η *Θεωρία με την παιδαγωγική ανάγκη της κοινωνίας* να κατανοήσει με εκλαικευμένο αλλά και με έγκυρο τρόπο την εφαρμογή βασικών και πολύτιμων φιλοσοφικών εννοιών στην καθημερινή πρακτική.

Θεωρώντας λοιπόν το έργο του επιστήμονα-ερευνητή ως κοινωνικά εκπαιδευτικό λειτούργημα, ως ζωντανό ελατήριο έμπνευσης για δημιουργική εκτίναξη και ως ανατρεπτικό εργαλείο εγκλωβισμένων και εγκλωβιστικών μηχανισμών σκέψης και δράσης, θα σταθώ σε τρία ζωτικά σημεία που ενεργοποιούνται στην προβληματική και θεωρητική μου προσέγγιση σαν *βασικές κατευθυντήριες γραμμές μιας επιστημολογικής θέσης* που επιλέγει να κρίνει χωρίς να στιγματίζει, να αναλύει χωρίς να δογματίζει, να ενώνει και όχι να χωρίζει, να προσανατολίζει και όχι να συνταγολογεί, να παιδαγωγεί μαιευτικά και όχι να αγορεύει με κορώνες σοφιστείας, να βοηθά στην ανάδειξη του ατόμου και της κοινωνίας σε υποκείμενα δράσης και όχι να τους υποδουλώνει σε αντικείμενα χρήσης.

Η πρώτη κατευθυντήρια γραμμή αφορά τη *μεταδοτικότητα* του θεωρητικού έργου και των ερευνητικών μελετών στην πρακτική και καθημερινή ζωή, έτσι ώστε, να μην παραμένουν στα επιστημονικά συνέδρια και στις επιστημονικές γυάλινες σφαίρες σαν εξαΰλωμένες φιγούρες, μακριά από τη δυνατότητα εφαρμογής τους στο άτομο και στην κοινωνία. Η δεύτερη κατευθυντήρια γραμμή αφορά στη *μεθοδολογική συνδετότητα* που, αντίθετα από την θετικιστική αντίληψη των κατασκευασμένων διαχωριστικών συνόρων και της καθιερωμένης ετικετοποίησης μεταξύ ειδικοτήτων, συμβάλλει σε ένα συνολικότερο και ευρύτερο φάσμα οπτικών γωνιών και εγγυάται μια καθαρότερη και σφαιρικότερη ανάλυση των κοινωνικών φαινομένων. Η τρίτη κατευθυντήρια γραμμή αφορά στην *ενσωμάτωση αξιολογικών κρίσεων* που, αντίθετα από την τεχνοκρατική αντίληψη των αποκλειστικά περιγραφικών αποδόσεων, έχει σαν στόχο την έγερση προβληματισμού και την αναζήτηση νέων τρόπων σύλληψης και αντιμετώπισης.

Στα πλαίσια αυτών των επιστημολογικών κατευθύνσεων, επιχειρώ μια θεωρητική προσέγγιση με κεντρικό άξονα την έννοια της *Διαλεκτικής* την οποία επεξεργάζομαι όχι με βάση το γνωστό τριαδικό αξίωμα «θέση-αντίθεση-σύνθεση» και την οποία ορίζω ως «*Λογιστική Διαλεκτική*» αλλά με βάση την *Αρχή της Διαλεκτικής Ενότητας* την οποία ορίζω ως «*Κυκλική Διαλεκτική*» και την οποία εφαρμόζω στο γνωστικό αντικείμενο του Μάναν-

τζμεντ και της Διαχείρισης του Ανθρώπινου Δυναμικού με διττή χρησιμότητα: ως εργαλείο ανάλυσης και ως Θεωρία Εναλλακτικής Πράξης (Nikolopoulou, 2006).¹ Αυτή η διττή χρησιμότητα της έννοιας της Κυκλικής Διαλεκτικής κατοχυρώνει την δόκιμη λειτουργικότητά της και σαν μεθοδολογικό εργαλείο ανάλυσης της σημερινής κοινωνίας και σαν πραξολογικό εργαλείο Νέων Εναλλακτικών Τρόπων Σκέψης και Δράσης, δηλαδή ένας οδηγός για μια Νέα Κοινωνική Πρακτική.

Και σε αυτή την τελευταία δυνατότητα εφαρμογής, μια άλλη βασική παράμετρος προστίθεται για να κατοχυρώσει ακόμα ασφαλέστερα το δόκιμο και την καταλληλότητα της έννοιας της Κυκλικής Διαλεκτικής σε αντίθεση με την ενδημική απορία της Λογιστικής Διαλεκτικής η οποία συνίσταται σε μια ποσοτική προσέγγιση συμβιδαστικών υποχωρήσεων και η οποία επιτυγχάνει μεν μια τεχνική εξισορρόπηση αμφίροπων τάσεων και συγκρουόμενων συμφερόντων αλλά δεν διασφαλίζει δε τη δυναμική και δημιουργική ισορροπία που παραμένει ομοιοστατική, παροδική, ευκαιριακή και εύθραυστη. Αντίθετα, η έννοια της Κυκλικής Διαλεκτικής επιτρέπει μια κριτική ανάλυση της κοινωνίας και ιδιαίτερα επιτρέπει να κατανοήσουμε σε τι συνίστανται τα διαλεκτικά ρήγματα, καθώς και ποια είναι τα χαρακτηριστικά τους, οι αιτίες τους και οι συνέπειές τους.

Τα διαλεκτικά ρήγματα υφίστανται λόγω της μαστιγωτικής έλλειψης *Ενωτικών Αξιακών Αρχών* και εκφράζονται στην καθημερινή πρακτική με δύο κύριες διαστροφικές μορφές: την *ιμπεριαλιστική κυριαρχία των διαχωριστικών γραμμών* και την *παραμορφωτική διαστρέβλωση των εννοιών*. Το φαινόμενο των μοντέλων των διαχωριστικών γραμμών δεν είναι βέβαια τωρινό. Οι διαχωριστικές γραμμές υπήρχαν στη μοντέρνα κοινωνία της βιομηχανικής ανάπτυξης με την παραδοσιακή διαίρεση μεταξύ των διευθυντών και των εκτελεστών στον κλασικό ταιηλορισμό ή με το επιβεβλημένο γεωπολιτικό δίπολο μεταξύ υπαρκτού σοσιαλισμού και υπαρκτού καπιταλισμού. Το καινούργιο στοιχείο στη μεταμοντέρνα αρρύθμιστη κοινωνία είναι το ότι αυτές οι διαχωριστικές γραμμές που άλλοτε χώριζαν τους ανθρώπους μέσα από συστήματα, τώρα χωρίζουν τους ανθρώπους μεταξύ τους. Ενώ οι παλαιότερες διαχωριστικές γραμμές επέτρεπαν συσχετισμούς δυνάμεων και ασφαλιστικές δικλείδες μιας σχετικής εξισορρόπησης μέσα από τις οποίες λειτουργούσαν κάποιες ενωτικές δομήσεις, τώρα οι διαχωριστικές γραμμές εξακτι-

---

1. Nikolopoulou H. (2006), « Le travail et la personnalité dans les pratiques de la GRH : les enjeux de leur dialectique et de leur rupture », in Actes du XVIIe Congrès annuel de l'Association francophone de Gestion des Ressources Humaines (AGRH) « Le travail au cœur de la GRH », 16 et 17 novembre 2006, Management School et Institut d'Administration des Entreprises de Lille, Reims, France.

νώνονται και πολλαπλασιάζονται απροκάλυπτα σε διαπροσωπικό επίπεδο με καταστροφικές συνέπειες τον ανθρωπινό αυτο-αποδεκατισμό και την ανθρῶπινη αλληλο-εξόντωση σε οντολογικό ή σε συμβολικό επίπεδο.

Η παλαιότερα μερική κατάρρευση ολοκληρώνεται με την κατάργηση των ασφαλιστικών δικλείδων και των αντισταθμιστικών αντίβαρων. Τα διαλεκτικά ρήγματα είναι ολικά και στην κοινωνικοπολιτική πρακτική εκδηλώνονται με την αποκόλληση κοινωνικού ιστού σε πληθυσμιακά σύνολα μονάδων, όπου η ατομικότητα ως έκφραση της προσωπικότητας και της διαφορετικότητας, καθώς και η συλλογικότητα ως έκφραση της συνεργασίας και της αλληλοσυμπλήρωσης διαστρεβλώνονται σε άμορφη, μαζική αγελοποίηση ανακατεμένη με απομόνωση, δυσπιστία και εχθρικότητα. Και παράλληλα, αυτή η διαστρέβλωση του νόηματος των εννοιών λειτουργεί σαν μια αντεστραμμένη κλεψύδρα όπου το πλαίσιο των αναγκαίων συνθηκών, το οποίο περιορίζει με μια σχετική εξάρτηση το άτομο και τη δράση του, έχει μετατραπεί σε προγραμματικούς και προγραμματισμένους κανόνες μιας Πρακτικής που, αντί να ελευθερώνει το άτομο και να εκτινάσσει τη δημιουργικότητά του, το φυλακίζει σε μια ντετερμινιστική υποταγή μιας *real politique*, το αδρανοποιεί σε μια μοιρολατρική στάση και το στερώνει στην κοινότυπη φραστική διατύπωση-ετικέτα «έτσι θα έπρεπε να γίνονται τα πράγματα αλλά δεν μπορούμε να κάνουμε αλλιώς γιατί δυστυχώς αυτή είναι η πραγματικότητα».

Όμως, αυτή την υποταγμένη πρακτική ο σημερινός Αξιακός Επαναστάτης και την αρνείται κατηγορηματικά και χωρίς επιείκεια και παλεύει καθημερινά για την ανατροπή της και εφαρμόζει στην πράξη οικουμενικές, πραγματικές και πραγματοποιήσιμες αξίες. Γιατί πολύ απλά η πραγματικότητα δεν καθορίζεται από τα επώδυνα αποτελέσματα των διαλεκτικών ρημάτων αλλά από προληπτικές, χειρουργικές και θεραπευτικές μεθόδους επέμβασης και παρέμβασης: προληπτικές με την έννοια της εισαγωγικής χρήσης ενωτικών αξιακών κριτηρίων, χειρουργικές με την έννοια της άνευ διλήμματος διαχυτικής εφαρμογής τους στον κύκλο δράσης, θεραπευτικές με την έννοια της θετικής συγκεκριμενοποίησής τους σε Ενωτικούς Αξιακούς Θεσμούς.

Έτσι, επιτυγχάνεται η κυκλική προσέγγιση της Διαλεκτικής που στην κοινωνικοπολιτική Σκέψη σημαίνει άρνηση της διαστρέβλωσης των εννοιών και θέση πάλης για την επανατοποθέτησή τους στην πραγματική τους σημασία και στο πραγματικό τους νόημα. Στη δε κοινωνικοπολιτική Πράξη σημαίνει άρνηση των τεχνητών και ομορτοουνιστικών συρραφών και μπαλωμάτων και θέση πάλης για πραγματικές συγκολλήσεις του κοινωνικού ιστού. Κοντολογής, έτσι επιτυγχάνεται η επαναστροφή της αντεστραμμένης κλεψύδρας. Έτσι, ανατρέπονται οι επικίνδυνες και αναποτελεσματικές διαχωριστικές γραμμές και μετατρέπονται σε συνδετικούς αξιακούς ιστούς που ενώ

νουν τους ανθρώπους με σεβασμό στη διαφορετικότητα και στη γεωμετρική ισοδυναμία. Έτσι, ανατρέπονται οι μηχανισμοί εξουσίας θύτη-θύματος και μετατρέπονται σε κίνηση σωματικότητας του Εγώ προς τον Άλλον. Έτσι, ανατρέπονται οι κενές και ξύλινες λέξεις-ετικέτες και μετατρέπονται σε μεστά και ζωογόνα βιώματα που συγκινούν, που σμιλεύουν, που αποπνέουν αύρα, που εμπνέουν.

Αν όμως χρειάζεται σήμερα να κρατήσουμε μια και μόνη διαχωριστική γραμμή που στην ουσία είναι θέση πάλης, είναι αυτή που χωρίζει την εύκρατη Αξιακή Σκέψη και Πράξη από το απόλυτο μηδέν όλων αυτών των φελλοειδώς επιπλεόντων συνδρόμων της μεταμοντέρνας διαστρέβλωσης της «προόδου» σε παρακμή και του «πολιτισμού» σε βαρβαρότητα.

- ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ - ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ Σ. Ε.
 - Σχόλια και... Απόψεις
 - Μόνιμες Στήλες

Σύγχρονη Εκπαίδευση

Δίμηνη
Επιθεώρηση
Εκπαιδευτικών Θεμάτων

Άρθρα - Μελέτες - Έρευνες και
- Τεκμηρία από την εκπαιδευτική πραγματικότητα
 (Ο "κόσμος" των Υπολογιστών - Περιβαλλοντικές Δραστηριότητες - Η Περιοσκόπηση του Διμήνου Νομοθεσία για την Εκπ-ση - Ενημέρωση)

- ✓ Το Περιοδικό για την Εκπαίδευση - και όχι μόνο για τους Εκπαιδευτικούς
- ✓ Για μια νέα αντίληψη των εκπαιδευτικών μας πραγμάτων
- ✓ Για την άρθρωση ενός "άλλου" εκπαιδευτικού λόγου
- ✓ Για σφαιρική πληροφόρηση
- ✓ Για αδέσμευτο διάλογο

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
 Ταχ. Δ/ση: Τ.Θ. 250 85 - 100 26 ΑΘΗΝΑ
 Τηλ.: 88.23.762 - Fax: 88.27.825

Θέσεις

Ανάλυση - Κριτική - Ζητήματα της πόλης των τάξεων

ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2007

10. οι μεταμορφώσεις του εκπαιδευτικού

Εργασιακή τάση και μεσοίε τοπίο

Μικροϊσοκλήτες αγροί στη Γαλιλία του 19ου αιώνα

Συνωστισμένοι στην Ελλάδα της Ανταρσίας

Μια κοσμική ανάγνωση της ολιγαρχίας: ο θεοκροφίτης

Κριτική παιδαγωγική και κριτική αυθεντίας

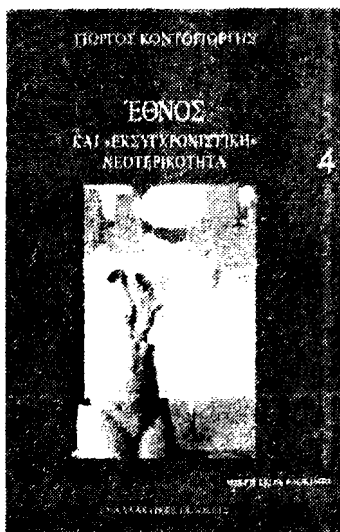
Αντικειμενική τη σφαιρική πληροφόρηση σε περιβαλλοντικό επίπεδο

Ο ορισμός του μαθητικού μεταρρυθμιστικού στο Γενικό Παλιό

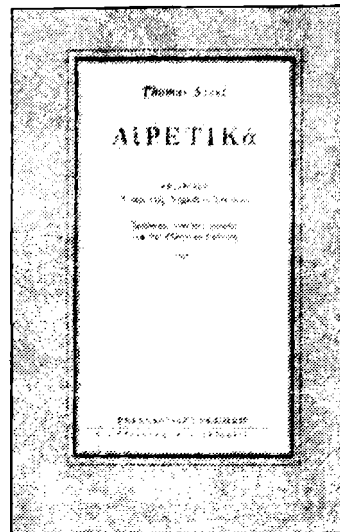
ΚΥΚΛΟΦΕΡΟΥΝ ΑΠΟ ΤΗΣ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΜΠΕΛΙΑΣ
ΤΟ 1204 ΚΑΙ Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΝΕΩΤΕΡΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

THOMAS SZASZ
ΑΙΡΕΤΙΚΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ
ΕΘΝΟΣ ΚΑΙ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΤΙΚΗ ΝΕΩΤΕΡΙΚΟΤΗΤΑ

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 37, 106 77 ΑΘΗΝΑ, τηλ.: 210 3826 319, fax: 210 3839930 e-mail: anal@ardlin.gr

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

άρδην

ΤΕΥΧΟΣ 64

Μάιος 2007

ΤΑ ΚΡΥΦΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΜΥΘΟΣ Ή ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ;

Με την άρνηση της ύπαρξης του «Κρυφού Σχολείου» επιδιώκεται ο εξωραϊσμός της Οθωμανικής κυριαρχίας, άσχετα με το εάν υπήρξε stricto sensu «κρυφό σχολειό» σε όλες τις περιόδους της Τουρκοκρατίας. Με την δε αμφισβήτηση της 25ης Μαρτίου επιχειρούν να πλήξουν την έννοια του εθνικού εορτασμού ως σύμβολου γέννησης του νεώτερου ελληνικού κράτους. Κείμενα των: Μ. Θεοδωράκη, Φ.Ι. Κακριδή, Χρ. Πατρινέλλη, Σ. Παύλου, Α. Αποσκήτη, Γ. Δάλκου, Η. Ηλιόπουλου, της Ιεράς Συνόδου, αποσπάσματα από κείμενα του Σπ. Ασοδραχά και άλλων.

Με την αμφισβήτηση των «εθνικών μύθων» ή «θρύλων» επιχειρείται ο κλονισμός της εμπιστοσύνης στην ιστορική αλήθεια που εμπεριέχεται στον πυρήνα των «θρύλων» και η αποξένωση των νέων γενεών από κάθε ηρωϊκή μορφή της ιστορίας τους.

Στο στόχαστρο έχουν μπει το «Κρυφό Σχολειό», η 25η Μαρτίου, ο «χορός του Ζαλόγγου» κ.ά.

Δημοσιεύονται επίσης αναλύσεις για τον Σαρκοζί, τις γαλλικές εκλογές, την κρίση του ισλαμοκεμαλισμού, τους Αλεβίδες στην Τουρκία και τις πιθανότητες μιας γενικευμένης έκρηξης, τις εργασιακές σχέσεις, τις φαρμακευτικές εταιρείες, για τον Ελύτη, το βιβλίο, τη μουσική. Γράφουν οι: Γ. Καραμπελιάς, Γ. Τοζίδης, Κ. Καραϊσκος, Θ. Ντρίνιας, Ν. Ντάσιος, Η. Γεωργαλής, Δ. Γερούκαλης, Β. Στοϊλόπουλος, Α. Θωμά, Μ. Εγγλέζος, Χρ. Αλεξάνδρου, Γ. Ρακκάς, Ν. Ζυγογιάννης, κ.ά.

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 37, 106 77 ΑΘΗΝΑ, τηλ.: 210 3826319, fax: 210 3839930, email: ardlin@ardlin.gr, www.ardlin.gr

ΡΗΞΗ

ΤΟ ΠΑΡΑΣΙΤΟ ΚΑΙ ΟΙ ΚΟΡΗΓΟΙ ΤΟΥ

ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΓΕΡΑΚΙ
 Η ΝΕΩΣ ΠΑΥΣΙΑΤΟΣ

ΜΜΕ

Η ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΓΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Η ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΓΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Η ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΓΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

15 ΗΜΕΡΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΓΙΑ ΤΗΝ: ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ
 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΧΕΙΡΑΦΕΤΗΣΗ
 ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ
 ΑΜΕΣΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Κάθε δεύτερο Σάββατο θα την
 βρείτε στα περίπτερα - Το 15ο φύλλο
 κυκλοφορεί στις 6/4/2007